

<http://dx.doi.org/10.16926/p.2024.33.09>

Олексій КАРАМАНОВ (Aleks KARAMANOV)

<https://orcid.org/0000-0002-0067-0747>

Львівський національний університет імені Івана Франка

e-mail: oleksiy.karamanov@lnu.edu.ua

Ольга ЖЕЛЕЗНИК (Olha ZHELEZNYK)

<https://orcid.org/0000-0002-6971-7822>

СЗШ I-III ст. No 50 м. Львова

e-mail: zheleznikola@gmail.com

Оксана СУРМАЧ (Oksana SURMACH)

<https://orcid.org/0000-0003-4165-0416>

Львівський національний університет імені Івана Франка

e-mail: oksana.surmach@lnu.edu.ua

«Дні Європейської Спадщини у Львові» як приклад освітньої комунікації музею і школи

Постановка проблеми

Проблеми освітньої комунікації у форматі «школа – музей» давно стали звичним явищем для сучасного культурно-освітнього простору, адже Місто Львів часто називають містом музеїв, музеєм під відкритим небом, його найдавнішу (центральну) частину віднесено до списку Світової спадщини ЮНЕСКО. Палітра тематичної орієнтованості понад 40 львівських музеїв вражає: це Історичний музей, НМЛ ім. Андрея Шептицького з філіями (його колекція налічує понад 170.000 зразків творів образотворчого мистецтва), Львівська Національна галерея мистецтв – найбільший художній музей в Україні, Львівський історичний музей, МММ С.Крушельницької; унікальні в своїй самобутності Дім Франка та Дім Грушевських, скансен «Шевченківський гай», музей-заповідник «Личаківський цвинтар» (один із найвеличніших європейських некрополів); музеї, присвячені трагічним сторінкам історії нашого народу (Національний музей-меморіал жертв окупаційних режи-

мів «Тюрма на Лонцького» та ін.), нові музеї поблизу Львова, зокрема, Парк гігантських скульптур та Музей Загиблих літаків.

Аналіз актуальних досліджень

Проблематика освітньої комунікації школи і музею досить широко представлена в сучасних дослідженнях – приміром, Р. Маньковська розглядає це питання у вимірі сучасних музейних комунікацій; О. Бондарець у зв'язку із аналізом освітніх моделей музею, М. Васишин, О. Гурин, І. Ласкій у контексті організації партнерства школи і музею, А. Горовий, О. Топилко у зв'язку із активізацією просвітницької роботи музею), проте необхідним є обґрунтування значення цієї тематики до різних актуальних подій, що відбуваються в культурно-освітньому просторі міста на зразок форумів, вернісажів, днів культури або пам'яті, перформансів тощо.

У наукових дослідженнях одним із важливих векторів музейної педагогіки є тематика організації неформальних музейних заходів – фестивалів, майстер-класів, хакатонів, проектів, які розширюють навколомузейний простір у контексті сучасних освітніх та культурних практик.

Мета публікації полягає у визначенні різних аспектів та можливостей організації освітньої комунікації музею і школи на прикладі проведення «Днів європейської спадщини» – серії культурно-освітніх пізнавальних заходів із залученням музеїв та навколомузейного простору.

Виклад основного матеріалу

Проект «Дні європейської спадщини» офіційно започаткований Радою Європи у 1991 році, ця традиція покликана привернути увагу до культурної спадщини та її ролі у розвитку сучасного суспільства. Усі заходи в рамках Днів європейської спадщини мають відповідати чітким критеріям:

- відбуватися у певні дні вересня та забезпечувати безкоштовне відвідування різних культурних об'єктів;
- забезпечувати використання терміну European Heritage Days та відповідного логотипу у рекламі;
- залучати об'єкти, які зазвичай не є широко відкритими для громадськості;
- у відкритих для відвідання спорудах готувати нестандартні екскурсії, виставки із застосуванням інтерактивних видів діяльності, шоу, ігри, концерти тощо;
- Заохочувати до участі у програмах запропонованих культурно-освітніх заходів дітей та підлітків (Dni yevropeiskoi spadshchyny, 2020).

Значна кількість залучених музейних закладів та культурних установ у цьому проєкті дозволяє провести аналіз їх ефективності за різними критеріями, з-поміж яких можна виокремити популярність, емоційність, згуртованість та наявність різних вражень.

Цьогорічні (2024 р.) заходи Днів європейської спадщини проходять на тлі воєнних дій в Україні. «Коли Європа розмірковує та осмислює контексти своєї сталої спадщини, ми вимушено захищаємо нашу: від порятунку творів мистецтва з тимчасово окупованих територій – до монтування захисних конструкцій задля збереження пам'яток на вулицях міст та звернення до свого коріння. Прагнемо більше дізнатися про історію, культуру та спадщину своєї країни та міст зокрема. Адже самі такі знання є одними із визначальних чинників розвитку людини і спільноти, – зазначають організатори ДЕС у Львові» (*Dni yevropeiskoi spadshchyny u Lvovi budut prysviacheni*, 2022).

З-поміж львівських музеїв вирізняється «Львів Стародавній», в якому на 11-ти експозиціях, розташованих на 600 кв. м., за допомогою інформаційних стін, схем, текстів, іконографіки, тачскрінів, моніторів, артефактів із приватних колекцій, а також оздоблених кібершкірою, очними та зубними протезами надзвичайно натуралістичних фігур історичних постатей відтворено історію стародавнього Львова у період з IX до XVIII століття (*Muzei «Lviv Starodavnii»*).

З огляду на надзвичайну культурологічну цінність експонатів львівських музеїв заслуженим вчителем України, вчителем СЗШ № 50 І. Ласкій протягом понад 20 років у викладанні предметів мистецького циклу впроваджується інноваційний напрям в освіті – музейна педагогіка. Залучення до вивчення історії свого міста, дослідницької діяльності, розвиток творчих здібностей дітей, вироблення у них здатності до критичного мислення, самостійних суджень та оцінок під час проведення уроків в музеях дають унікальну можливість нестандартно, цікаво, доступно навчати учнів, оптимальним чином сприяючи розвитку у них емоційного інтелекту.

Зокрема, педагоги та учні СЗШ № 50 м. Львова активно беруть участь у загальноєвропейському культурному проєкті. У попередні роки в рамках Днів європейської спадщини демонструвалися створені спільно з співробітниками Історичного музею п. І. Федоровою та п. О. Журавльовою на матеріалах музею дидактичні ігри «Лис Микита», «Котильонова забава» та «Мистецька подорож у «машині часу»» (ця гра була представлена у варіантах для нормотипових та незрячих гравців). Варто також зазначити, що у 2021 році «Дні Європейської Спадщини» були присвячені тематиці залучення інклюзивної та різноманітної спадщини (*Dni yevropeiskoi spadshchyny*, 2021).

Особливою популярністю з-поміж відвідувачів користуються інтерактивні заходи в музеї «Львів Стародавній»: що постійно проводяться у межах Днів Європейської спадщини (*Muzei «Lviv Starodavnii»*, 2024). Зокрема, мова

йде про урок-гру для дітей із особливими освітніми потребами «Модна подорож із Левеням» та проведену у цьому році інтерактивну шпигунську гру «На гостину до розвідника».

Так, урок-гра «Модна подорож із Левеням» розроблялася для учнів із синдромом Дауна, ЗПР та аутизмом, які навчаються у СЗШ № 50 м. Львова, та була спрямована на розвиток когнітивних (увага і концентрація, пам'ять, сприйняття, дія, уява, логічне мислення) здібностей, креативних здібностей – формування освітньої компетентності «обізнаність та здатність до самовираження у сфері культури»); комунікативних (формування компетентності вільного володіння державною мовою), світоглядних компетентностей дітей (Yasenovska, Zinenko, 2020). Урок сприяв вихованню етичних, естетичних, патріотичних почуттів учнів (формування загальнокультурної, ціннісно-сміслової освітніх компетентностей), формуванню у дітей компетенції особистісного самовдосконалення.

На цьому уроці, який проходив у просторі музею, учні активно працювали над виконанням поставлених завдань, вчилися не лише критично мислити й спостерігати, а передусім набувати навичок опрацювання інформації (елементарний аналіз, узагальнення, висновки, порівняння), порівнювання та узагальнення, конструювання різноманітних алгоритмів діяльності.

Особливе значення для цього має створення ефективного навчального середовища, яке було б практичним, міждисциплінарним, колаборативним й давало можливість знаходити й культивувати внутрішню мотивацію до навчання (Vahner, 2015: 122; Karamanov, 2007: 41–44; Karamanov, 2013; Pater, Karamanov, 2020).

Проведення уроку мистецтва у музейному просторі, на експозиції сприяє створенню оптимальних умов для соціалізації учнів із особливими освітніми потребами. Ураховуючи провідний принцип Нової української школи – дитиноцентризм, навчання «особливих» учнів має особистісно орієнтований характер, відповідає актуальному розвитку дитини, допомагає визначати її особисті переваги, досягнення у пізнавальній, художньо-творчій, іншій діяльності, слідкувати за динамікою формування певних умінь та навичок, що співвідносяться з очікуваними результатами та особистим розвитком учня (учениці) й здійснюються в доступній для них (зокрема, ігровій) формі (Metodychni rekomendatsii shchodo vykladannia osvitnoi haluzi «Mystetstvo», 2022).

Під час проведення уроку учні ознайомилися з експозицією музею, таким чином набуваючи знань з історії Львова (в тому числі історії костюму), провели доступну їм (відповідно до нозології та індивідуальних особливостей) дослідницьку роботу; завдяки перебуванню в специфічному просторі музею та ігровій формі проведення уроку, адаптації дидактичного матері-

алу для сприйняття емоційно відгукнулися на запропоновані завдання, чим активізували свою пізнавальну активність.

Зокрема, у процесі проведення уроку учні можуть:

- повторювати та закріплювати правила поведінки в музеї;
- вчитися знаходити на експозиції відповідні артефакти, оглядати, аналізувати та описувати їх;
- вправлятися у користуванні гаджетами (телефонами) з освітньою метою;
- розвивати власні комунікативні навички, мистецькі здібності (музичні (вокальні), образотворчі, акторські).

На нашу думку, саме таке середовище, засноване на довірі та орієнтоване на успіх, є важливим ключем для активної творчої діяльності в музеї учнів та студентів. У цьому сенсі можна говорити як про розвиток відповідальності, пізнавального інтересу, ініціативи й креативності молодих людей, так і про набуття ними власного досвіду учіння, самостійного конструювання власних знань за допомогою методу проєктів, методу продуктів та організації проблемного навчання (Koshmanova, 2013: 353).

Збереження та відновлення культурної спадщини народу, пропагування української культури в нашій країні та світі в умовах повномасштабної війни має не лише культурно-просвітницьке значення, але й є елементом інформаційної боротьби. Військова тематика (актуальна в світлі подій в Україні) знайшла своє втілення в інтерактивній шпигунській грі «На гостину до розвідника», в основу якої покладені історичні факти з життя нашого земляка Юрія Франца Кульчицького (1640–1694) – українського шляхтича, перекладача та розвідника польського короля Яна Собеського, героя Віденської битви 1683 року. Кульчицький, закінчивши військову кар'єру, став підприємцем, власником однієї з перших віденських кав'ярень (саме він вважається автором рецепту віденської кави).

Дізнатися про історію Львова («провести розвідку»), отримати «лист-заповіт» та подарунок від розвідника, заробивши при цьому максимальну кількість ігрових грошей – кафо – мета гри, в ході якої учасники демонструють необхідні розвіднику якості: спостережливість, кмітливість, обережність, взаємовиручку під час дій у команді, рішучість. Цю гру було проведено в межах Днів європейської спадщини спільно з директором СЗШ № 50 п. М. Білан, працівницею музею п. Г. Білак, за сприяння директора музею «Львів Стародавній» п. Б. Даниліва. Важливим ефектом цієї гри є не лише розвиток психологічної гнучкості, розкритості, комунікабельності, а й вироблення навичок зосереджуватися, самостійно думати та розвивати увагу.

Висновки та перспективи подальших досліджень

На основі аналізу матеріалу можна прийти до висновку, що досвід плідної творчої співпраці колективів СЗШ I-III ст. № 50 та унікального інтерактивного музею «Львів Стародавній» як приклад освітньої комунікації музею і школи, набутий в ході проведення заходів в рамках Днів європейської спадщини у Львові, свідчить: про використання нестандартних музейно-педагогічних підходів до навчально-виховного процесу, засвідчує творче опрацювання вчителем музейних експонатів, використання ігрових методів навчання, що сприяє покращення засвоєння знань, формування відповідних компетенцій. Використані матеріали під час розробки та проведення дидактичних ігор в музейному просторі, а також сучасні педагогічні технології відповідають сучасним парадигмам розвитку освіти в Україні (зокрема, концепції НУШ, теоретичним і практичним засадам музейної педагогіки тощо).

Популяризуючи надбання українського народу та етносів, які здавна населяли Львів і, таким чином, викликаючи в учнів почуття захоплення творіннями митців, мужністю героїв боротьби за волю України; гордості за інтелектуальну, духовну, матеріальну складові ментальності нашого народу, ми плекаємо в дітях та юнацтві національну ідентичність. Нестандартні підходи до навчання сприяють збагаченню емоційної, чуттєвої сфери учнів, заходи в музеях заохочують дітей до вивчення історії, культурної спадщини свого народу – підґрунтя правдивого патріотизму та складової полікультурної компетентності, як ніколи досі необхідної людям XXI століття.

References

- Dni yevropeiskoi spadshchyny (2020). Tsentralnyi derzhavnyi naukovy-tekhnichnyi arkhiv Ukrainy. URL: <https://cdnta.archives.gov.ua/%D0%B4%D0%BD%D1%96-%D1%94%D0%B2%D1%80%D0%BE%D0%BF%D0%B5%D0%B9%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D1%97-%D1%81%D0%BF%D0%B0%D0%B4%D1%89%D0%B8%D0%BD%D0%B8/>
- Dni yevropeiskoi spadshchyny u Lvovi budut prysviacheni voiennoi tematytsi (2022). URL: https://zaxid.net/dni_yevropeyskoyi_spadshchiny_u_lvovi_2022_programa_n1548961
- Dni yevropeiskoi spadshchyny 2021: spadshchyna, shcho dostupna usim (2021). URL: <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/-/european-heritagedays-2021-celebrate-heritage-all-inclusive>
- Karamanov, O.V. (2007). Rol muzeinoi pedahohiky u protsesi sotsializatsii osobystosti. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriya pedahohichna*, T. 22, s. 58–64.

- Karamanov, O.V. (2013). Rol navchalnoho seredovyshcha v realizatsii muzeinykh pedahohichnykh prohram i proektiv. *Postmetryka*, nr 3, s. 41–44.
- Koshmanova, T. (2013). *Doskonalist systemy pedahohichnoi osvity: novi vyklyky i propozyzii Pedahohichna osvita i nauka v umovakh klasychnoho universytetu: tradytsii, problemy, perspektyvy: v 3-kh t.* Za red. M. Yevtukha, D. Hertsiuka, K. Shmydta. Lviv: Vydavnytstvo Lvivskoho universytetu, T. 1, s. 346–356.
- Metodychni rekomendatsii shchodo vykladannia osvitnoi haluzi «Mystetstvo» u 2022/2023 navchalnomu rotsi (2022). URL: <https://www.school-life.org.ua/metodychni-rekomendatsiyi-shhodo-vykladannyaosvitnoyi-galuzi-mystetstvo-u-2022-2023-navchalnomu-rotsi>
- Muzei «Lviv Starodavnii» (2024). URL:<https://lvivancient.org.ua/>
- Pater, R., Karamanov, O. (2020). Museum education in the context of socio-cultural changes in the countries of Eastern Europe. *Muzeológia a Kultúrne Dedičstvo*, 8(2), 17–30.
- Vahner, T. (2015). *Stvorennia innovatoriv: yak vykhovaty molod, yaka zminyt svit*. Kyiv: KFUND.
- Yasenovska, M., Zinenko, O. (2020). *Krashchi praktyky inkluzii*, Friedrich Ebert Stiftung.

‘European Heritage Days in Lviv’ as an example of educational communication between museum and school

Abstract

The authors of the article focus on the role of educational communication between museums and schools in modern conditions, which has become traditional for the cultural space of the city. As an example of such communication, the article examines the European Heritage Days in Lviv, a series of cultural and educational events involving museums and the museum space that must meet certain criteria.

The example of cooperation between the Ancient Lviv Museum and secondary school No. 50 in Lviv demonstrates the effectiveness of joint activities (lessons with game elements, inclusive classes, travel lessons) in the museum space in order to effectively educate students and promote the cultural heritage of the Ukrainian people at the European level using the means of museum pedagogy.

The authors emphasise the importance of organising a museum learning environment and constantly holding informal museum events in the city space – festivals, workshops, hackathons, projects that expand the contexts of modern educational and cultural practices.

Keywords: communication, museum, museum education.

Dni Dziedzictwa Europejskiego we Lwowie jako przykład komunikacji oświatowej między muzeum a szkołą

Streszczenie

Autorzy artykułu koncentrują się na roli komunikacji edukacyjnej między muzeami i szkołami, która stała się tradycyjna dla przestrzeni kulturowej miasta we współczesnych warunkach. Jako przykład takiej komunikacji w artykule przeanalizowano Europejskie Dni Dziedzictwa we Lwowie, serię wydarzeń kulturalnych i edukacyjnych z udziałem muzeów i przestrzeni muzealnej, które muszą spełniać określone kryteria.

Przykład współpracy między Muzeum Starożytnego Lwowa i Szkołą Średnią nr 50 we Lwowie pokazuje skuteczność wspólnych działań (lekcje z elementami gier, zajęcia integracyjne, lekcje podróźnicze), podejmowanych w przestrzeni muzealnej w celu skutecznego kształcenia uczniów i promowania dziedzictwa kulturowego narodu ukraińskiego na poziomie europejskim przy użyciu środków pedagogiki muzealnej.

Autorzy podkreślają znaczenie muzealnego środowiska edukacyjnego i ciągłego organizowania nieformalnych wydarzeń muzealnych w przestrzeni miejskiej – festiwali, warsztatów, hackathonów – projektów, które poszerzają konteksty nowoczesnych praktyk edukacyjnych i kulturalnych.

Słowa kluczowe: komunikacja, muzeum, edukacja muzealna.